

IMPLICAREA CETĂȚENILOR ÎN PROCESUL DECIZIONAL ÎN CONTEXTUL CRIZEI ECONOMICE

Adrian-Lucian Kanovici^[1]

Rezumat

Criza economică și financiară ce s-a declanșat în Statele Unite ale Americii și care s-a extins cu rapiditate la nivel mondial a afectat, în contextul unei lumi globalizate, atât economiile solide din centrul și vestul Europei, cât și economiile mai fragile, încă în curs de tranziție, din spațiul Europei de Sud-Est și, cu precădere, din Balcanii de Vest. Lipsa unei implicări efective a cetățenilor din Balcani în luarea deciziilor la nivel local și central a constituit, de-a lungul ultimilor 20 de ani, una dintre cauzele importante care a permis ca stadiul reformelor realizate în aceste state să fie unul incipient. Ca urmare, la ora actuală, pe fondul unei realități economice îngrijorătoare, și a unor indicatori economici ce ne arată creșterea numărului de șomeri, reducerea drastică a investițiilor străine sau creșterea nivelului datoriei publice ca procent din produsul intern brut, implicarea cetățenilor și a specialiștilor din diverse domenii în formularea și implementarea de politici publice devine o necesitate.

Cuvinte cheie: *politici publice, geografie umană, Balcanii de Vest, criză economică*

Introducere

Într-un deceniu în care problemele de natură economică au generat cele mai ample dezbateri în forurile decizionale naționale și europene, rolul cetățenilor în cadrul procesului decizional capătă o importanță sporită. Dacă în democrațiile consolidate din centrul și vestul Europei implicarea activă a cetățenilor în viața publică reprezintă o tradiție și o piatră de temelie în funcționarea acestor state, în societățile din Europa de Sud-Est, implicarea cetățenilor în viața publică este una foarte re-

^[1] Preparator universitar doctorand în cadrul Departamentului de Turism și Geografie, Facultatea de Comerț, Academia de Studii Economice din București, București, e-mail: adrian_ase_rei@yahoo.com.

dusă, de multe ori limitată la ziua în care aceștia își manifestă opțiunea politică prin vot. Cunoașterea drepturilor și a modalităților prin care cetățenii își pot responsabiliza aleșii, pentru ca aceștia să acționeze conform interesului public, reprezintă încă o necesitate. Consolidarea democrației participative presupune însă existența unui dialog permanent și susținut între cetățean și alesul său, nu numai în perioada premergătoare fenomenului electoral, cât mai ales de-a lungul întregii perioade de derulare a mandatului acestuia, cetățeanul fiind implicat activ în procesul de luare a deciziilor prin consultarea sa permanentă. De asemenea, o altă problemă des întâlnită în statele Europei de Sud-Est este cauzată de slaba consultare a specialiștilor, în articolul de față urmând a ne referi la cei provenind din domeniul geografiei sociale și al geografiei umane, în ansamblu, atunci când decidenții politici implementează măsuri menite să îmbunătățească calitatea vieții, atât în mediul urban, cât și în mediul rural.

Bineînțeles, cauzele care stau la baza acestei rupturi între factorii decizionali la nivel local, regional și național și restul populației sunt diversificate și puternic influențate de o serie de elemente socio-economice, culturale sau istorice. Lipsa unei comunicări eficiente, în ambele sensuri, poate genera, în perioade dificile din punct de vedere economic și financiar, tensiuni sociale ce pot escalada și care se pot elibera atât prin manifestări cu caracter violent la adresa autorităților (exemplul Greciei, dar nu numai, fiind un etalon în acest sens), cât și printr-o ascensiune puternică în ochii electoratului a partidelor cu viziuni naționaliste, extremiste sau populiste. Marginalizarea opiniei cetățeanului poate provoca și alimenta atât atitudinea de neimplicare în viața publică, cât și apropierea dintre acesta și viziunile radicale ce promet schimbări radicale ale sistemului și îmbunătățirea rapidă a nivelului de trai, deși, în cele mai multe cazuri, acest tip de promisiuni sunt, evident, nerealizabile.

Acest tip de manifestări sunt favorizate de faptul că actuala criză economică și financiară pe care o traversează întreaga lume este o criză ce se răsfrânge și în alte domenii esențiale, suprapunându-se peste o altă criză de natură socială și politică în care încrederea cetățenilor în ceea ce privește funcționarea democrațiilor reprezentative și, mai ales, în disponibilitatea clasei politice de a reprezenta interesele cetățenilor, cât și în

capacitatea acesteia de a gestiona cu profesionalism și competență problemele sistemice, este pusă serios la încercare.

1. Rolul geografiei în formularea și implementarea politicilor publice

Legăturile existente între domeniul geografiei, în special al geografiei umane și economice, și domeniul politicilor publice este unul larg recunoscut și, în același timp, bine conturat. Acest lucru se datorează și faptului că geografii sunt cei care aduc de cele mai multe ori în atenție, dimensiunile și perspectivele spațiale și de mediu, care sunt în majoritatea cazurilor neglijate de către cercetătorii care se ocupă de domeniul științei administrației publice, și implicit, de domeniul formulării și implementării de politici publice.

Astfel, cercetătorii din domeniul geografiei sunt cei care pot să participe la elaborarea politicilor publice, aducându-și aportul în diferite etape ale formulării acestora (începând cu identificarea unor probleme reale și terminând cu analize de impact ale diverselor politici aplicate). De asemenea, există o diversitate foarte mare de studii geografice ce pot influența factorii guvernamentali, regionali sau locali în luarea unor decizii ce pot avea efecte asupra evoluției economice sau sociale în anumite areale.

În ciuda faptului că studiile și analizele geografice ce servesc la formularea și implementarea politicilor publice au devenit tot mai numeroase în ultimii douăzeci de ani, în spațiul Europei Centrale și de Est, cel puțin, influența geografilor asupra deciziilor de politici publice rămâne încă una destul de restrânsă în raportul cu potențialul existent.

Pentru a putea înțelege însă mai clar, în ce măsură studiile și analizele geografice pot sta la baza politicilor publice ar trebui să înțelegem ce reprezintă în ansamblul lor aceste politici, care sunt mecanismele ce stau la baza acestora și care sunt etapele și elementele constituente.

Putem să pornim în analiza noastră de la faptul că *„domeniul politicilor publice (cercetarea și analiza în domeniu) poate fi definit foarte bine ca ocupându-se de studiul deciziilor politico-administrative de alocare a diverselor forme de resurse (materiale, financiare, de know how, simbolice). Politicile publice, obiectul de studiu al disciplinei în cauză,*

reprezintă acțiuni realizate de către guvern (central sau local) ca răspuns la problemele care vin dinspre societate.” (Lambriu 2006, p. 4) Astfel, se poate lua în considerare că vorbim despre politici publice atunci când o autoritate publică, centrală sau locală, încearcă cu ajutorul unui program de acțiune coordonat să modifice mediul economic, social, cultural al actorilor sociali.

Analiza sau studiul politicilor reprezintă o preocupare relativ recentă (deși, sistemele guvernamentale se confruntă de multă vreme cu problemele privind înfăptuirea politicilor); originile sale se regăsesc în perioada ce a urmat celui De-al Doilea Război Mondial, căpătând însă o anvergură și mai mare în ultimii treizeci de ani. Putem spune că au existat cel puțin două surse care au contribuit decisiv la apariția și evoluția acestui domeniu al analizei politicilor:

- pe de o parte, diversitatea în continuă creștere a problemelor cu care, în state diferite, s-a confruntat puterea centrală, adică guvernarea. Dezvoltarea sectorului public, la care s-a adăugat complexitatea tot mai mare a problemelor, au făcut necesară utilizarea în elaborarea și în implementarea politicilor publice a unor tehnici și abilități care presupuneau o înțelegere specializată.

- pe de altă parte, faptul că cercetătorii și-au diversificat foarte mult arealul de cercetare, în special dacă luăm în calcul membrii centrelor de cercetare universitare, pentru studiul politicilor publice: în cazul multor cercetători din științele administrative și politice, ideea de a pune în aplicare o serie de teorii formulate în speranța rezolvării problemelor sociale – nu numai a celor economice – a motivat în mare măsură încercarea acestora de a identifica liantul dintre știință și procesul de guvernare, între latura teoretică de cunoaștere a unor metode și soluții care să rezolve probleme identificate și punerea acestora în practică. În mod cert, acest proces nu a fost unul ușor realizabil, studiul politicilor publice necunoscând un avânt puternic, ci putem discuta mai degrabă, de un avans constant al cercetărilor realizate în cadrul acestui domeniu.

De multe ori, s-a constatat însă că lipsa unor analize geografice, care să scoată în evidență aspecte legate de mediul economic, social și cultural într-un anumit areal a stat la baza unor politici publice implementate de factorii de decizie centrali și locali, politici publice ce s-au

dovedit ulterior ineficiente și incapabile de a satisface nevoile comunității cărora aceste politici li se adresau.

Liantul cel mai important, care stă la baza legăturilor complexe dintre cele două domenii academice, al *geografiei economice și umane* și cel al *politicilor publice* ca ramură a științelor administrative, este reprezentat de caracterul multidisciplinar al amândurora.

Putem spune că domeniul de cercetare al politicilor publice reprezintă o zonă de frontieră între mai multe discipline tradiționale, în care acestea se suprapun: științe politice, psihologie socială, științe juridice, economice sau sociologie. În același timp, studiul politicilor publice ar fi putea fi considerată drept cea mai nouă ramură a științelor politice și administrative, ramuri care au un puternic caracter interdisciplinar. În prezent, prin formularea politicilor publice se urmărește acordarea de sprijin pentru dezvoltarea unui număr tot mai mare de comunități umane din întreaga lume, acest fapt devenind o reală prioritate. De asemenea, politicile publice reprezintă seturi de instrumente al căror scop a devenit acela de a îmbunătăți nivelul de trai în regiuni defavorizate sau locuite de comunități umane dezavantajate din diverse puncte de vedere. Ca urmare, factorii de decizie din acest domeniu au devenit din ce în ce în ce mai diverși.

În ciuda unei evoluții în ceea ce privește implicarea geografilor în cercetarea politicilor publice, rămâne totuși destul de puțin vizibilă implicarea acestora în procesul de identificare a problemelor și de formulare a unor măsuri concrete care să aducă soluții aplicabile. Acest fapt este constatat, și nu de puține ori criticat, în literatura de specialitate: *"The link between political geography and public policy is direct and substantive but not well developed in the field of geography. The lack of a full understanding of the mutual determinative relationship undermines the efficiency and effectiveness of a public policy. However, with few exceptions policy analysis as an element of political geography has been missing both in case studies and in comparative research."* (Bailly, Gibson 2004, p. 78)

Lipsa unei analize geografice de substanță poate face ca unele disparități socio-economice sau unele nevoi ale comunităților din anumite regiuni să nu poată fi percepută la adevărata lor intensitate, ceea ce se poate reflecta ulterior într-o serie de măsuri de politici publice, luate de

către factorii de decizie, și care nu au un impact eficient asupra grupului țintă cărui i se adresează.

Este de asemenea adevărat, că în unele situații, hazardul face ca cercetarea geografică să nu poată fi utilă unui ansamblu de măsuri care să preîntâmpine impactul negativ al unor fenomene naturale asupra comunităților umane (de exemplu, formularea unor politici publice care să ofere siguranță populației din anumite areale, în cazul unor cutremure sau al unor fenomene meteorologice extreme, este aproape imposibil de realizat prin prisma caracterului imprevizibil al acestor fenomene).

Pe de altă parte, există multe alte aspecte ale vieții sociale și economice care nu sunt suficient valorificate de relația dintre mediul de cercetare geografic și cel al studiilor administrative. De exemplu, putem menționa:

- probleme legate de planificarea teritorială;
- probleme legate de dezvoltarea infrastructurii și a mijloacelor și căilor de transport în special;
- probleme legate de geografia medicală și de vulnerabilitatea anumitor grupuri sociale la diverse categorii de virusuri;
- probleme legate de riscurile de mediu, care apar ca urmare a modului în care este localizată industria în raport cu principalele arii rezidențiale, în special în zonele urbane;
- probleme legate de accesul la educației al anumitor grupuri sociale, dar și de gradul de integrare al acestora;
- probleme legate de manifestarea unor fenomene sociale precum sărăcia sau nivelul ridicat al șomajului;
- probleme legate de accesul la diverse servicii de bază (de exemplu alimentarea cu energie sau cu apă potabilă).

Evident că problemele sociale, economice și de mediu în care geografii ar trebui să se implice mai mult (atunci când vorbim despre încercări ale societății de rezolvare a acestora prin intermediul politicilor publice) sunt mult mai diversificate. Ca o completare avem următoarea afirmație:

“Other geographers have contributed to the growing research on environmental problems and their causes and politics – whether this be urban transport problems, pollution, the health and environmental effects of nuclear power production and waste disposal sites, the protection of

key ecological sites, energy conservation, water quality and supply, international pollution spillovers, local aspects of global warming, and so on. In many cases, from the analysis of the geographies of crime to air pollution studies, GIS and related techniques have proved useful where large data sets have been involved.” (Martin 2001, p. 193)

În ciuda acestui fapt, rolul geografilor continuă să rămână redus în raport cu alți factori implicați printre care nu putem să nu menționăm: ONG-urile ca principali formatori de politici publice, grupurile de interese din diverse domenii economice, administrația locală și centrală, partidele politice și nu în ultimul rând, mass-media.

Totuși, pentru ca o politică publică să se dovedească cu adevărat eficientă trebuie avute în vedere o serie de elemente și aspecte printre care trebuie să menționăm următoarele:

- politicile publice sunt alcătuite dintr-un ansamblu de măsuri și decizii concrete, care oferă greutate unei politici publice;
- politicile publice cuprind ansambluri de decizii sau diverse forme de redistribuire a resurselor, a căror natură este mai mult sau mai puțin autoritară și în care coerciția este întotdeauna prezentă;
- politicile publice nu sunt măsuri izolate, ci din contra, se înscriu într-un „cadru general de acțiune”, ceea ce ne permite să distingem între o politică publică coordonată și simple decizii izolate;
- politicile publice au un „target”, adică un grup de indivizi a cărui situație este direct afectată de către politicile publice în cauză;
- politicile publice au obiective și scopuri, stabilite în funcție de o serie de norme și valori ale societății respective.

În ceea ce privește definirea și stabilirea „targetului” sau a grupului țintă, cercetătorii din domeniul geografiei ar trebui să fie mult mai implicați decât sunt la ora actuală, deoarece prin metodologia specifică acestui domeniu, ei sunt capabili să culeagă date esențiale despre caracteristicile populației dintr-un anumit areal. De asemenea, pe lângă stabilirea grupurilor țintă, geografii sunt capabili să identifice corect areale pe care se manifestă unele fenomene de mediu ce necesită o intervenție din partea autorităților competente (în apropierea unei regiuni industriale pot fi localizate cu exactitate probleme de mediu cauzate de procesele industriale derulate în acea regiune, cât și modul și intensitatea în care comunitățile umane aflate în proximitate pot fi afectate de acestea).

De asemenea, politicile publice își îndreaptă tot mai mult atenția în ultima perioadă asupra încercării reducerii, iar acolo unde acest lucru este posibil chiar a eliminării, discrepanțelor socio-economice majore apărute fie în interiorul regiunilor sau între regiuni apropiate.

În condițiile în care lumea în care trăim tinde să devină una tot mai globalizată, în care conexiunile încep să devină tot mai puternice în toate domeniile ce privesc aspecte socio-economice, și problemele cu care se confruntă omenirea încep să se diversifice și să capete o greutate tot mai mare. Astfel, chiar dacă la ora actuală mediul academic și cercetătorii din domeniul geografiei nu sunt consultați și nu reușesc să își facă auzit punctul de vedere în multe din problemele care ar trebui să se încadreze în domeniul lor de competență este de așteptat ca în anii ce vor veni, formatorii de politici publice și principalii factori de decizie în implementarea acestora (factorii politici la nivel local și central) să se concentreze și să se aplece cu o mai mare atenție asupra analizelor și studiilor geografilor.

În același timp este la fel de adevărat că și domeniul de cercetare al geografiei trebuie să încerce să păstreze ritmul cu acela destul de accelerat al apariției și evoluției unor noi provocări, tot mai complexe, care amenință stabilitatea și funcționarea normală a relațiilor ce stau la baza societății umane, în ansamblu.

În continuare vom încerca să abordăm legătura dintre implicarea cetățenilor în procesul decizional și evoluția crizei economice și financiare ce se manifestă în spațiul sud-est european (și cu precădere în spațiul balcanic), cu precădere după anul 2008. Această criză economică și financiară, ce se suprapune peste o criză socială și politică (generată, pe de o parte, de lipsa tot mai mare de încredere a cetățenilor în instituțiile statului, iar pe de altă parte, de dezinteresul pronunțat al tinerilor în raport cu evenimentele de natură politică) are grave implicații de ordin geopolitic și geo-economic, ce se pot răsfrânge și asupra țării noastre. O atenție sporită, în această parte a analizei, o vom acorda statelor din Balcanii de Vest, focar permanent de instabilitate politică, economică și socială, cu potențial destabilizator pentru întreaga regiune.

2. Evoluții geo-economice și geopolitice în Balcani

Înainte de izbucnirea crizei economice și financiare, statele din Europei de Sud-Est înregistrau niveluri ridicate ale creșterii economice. Pe măsură ce criza a început să se extindă în întreaga Europă, economiile statelor din Europa de Sud-Est au început să resimtă tot mai mult efectele acesteia, necesitând asistență financiară internațională, acestea fiind oferite în schimbul unor promisiuni ce vizau realizarea unor reforme ample.

Deși criza economică pare a fi departe de a se încheia, statele dezvoltate încearcă să pună la punct mecanisme de redresare economică. Ca atare, se așteaptă ca și micile economii balcanice, aproape în totalitate dependente de evoluțiile internaționale să cunoască o îmbunătățire.

Balcanii de Vest reprezintă un concept geopolitic care este foarte clar delimitat din punct de vedere geografic. Spre deosebire de alți termenii geopolitici, precum Europa de Sud-Est sau Balcani, noțiunea de Balcanii de Vest este una relativ recent apărută, după dezintegrarea violentă a Iugoslaviei, în prima parte a anilor 1990. În același timp trebuie să remarcăm faptul că acest concept este printre puținele conceptele balcanice ce au fost instituționalizate prin delimitarea sa teritorială și definirea sa concretă de către structurile euro-atlantice (Uniunea Europeană și Organizația Tratatului Atlanticului de Nord).

Conceptul *Balcanii de Vest* (*Western Balkans*) este utilizat de către instituțiile Uniunii Europene (Parlamentul European, Comisia Europeană și Consiliul European) și de către cele 27 de state membre, sub umbrela acestei denumiri fiind incluse toate statele din Peninsula Balcanică, enclavate de Uniunea Europeană. De asemenea, acest termen este folosit și de către Statele Unite ale Americii și Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, pentru a defini același spațiu geografic. (Bugajski 2010, p. 8) Practic, este vorba despre statele rezultate din dezintegrarea Iugoslaviei (Slovenia fiind exclusă ca urmare a apartenenței sale la spațiul comunitar încă din anul 2004) la care se adaugă Albania. Acestea au fost înconjurate din punct de vedere geografic, de către organizația europeană după ce, în anul 2007, Bulgaria și România au devenit state membre și au asigurat continuitatea teritorială a Uniunii Europene

prin conectarea Greciei cu restul statelor membre din Europa Centrală și de Vest.

Termenul a început să fie tot mai utilizat pe măsură ce Uniunea Europeană și-a redefinit strategia privind acest spațiu, scopul final declarat al acesteia fiind includerea tuturor formațiunilor politice din Balcanii de Vest în cadrul Uniunii Europene. De altfel, Uniunea Europeană, ca întreaga comunitate internațională, este puternic implicată în procesul de pacificare și de stabilizare a acestui spațiu recunoscut prin instabilitatea sa politică, instabilitate ce și-a pus amprenta și asupra dezvoltării economice a acestui spațiu.

Astfel, pe teritoriul Balcanilor de Vest întâlnim 6 state suverane și independente (Croatia, Bosnia și Herțegovina, Serbia, Muntenegru, Republica Macedonia și Albania) la care se adaugă Kosovo (formațiune recunoscută până la ora actuală de doar 98 de state membre ale Organizației Națiunilor Unite, ca urmare a declarației unilaterale de independență față de Serbia, proclamată la începutul anului 2008).

În contextul crizei economice și financiare mondiale, economiile din Balcanii de Vest rămân extrem de fragile și de vulnerabile, în condițiile în care nu dispun de un acces facil la finanțare externă și nici la mecanisme financiare care să le asigure stabilitatea, cum este cazul statelor din centrul și vestul continentului european.

Din punct de vedere geopolitic și geo-economic, următorul lanț causal ar putea produce cele mai importante efecte negative ca urmare a neimplicării cetățenilor în formularea și implementarea politicilor publice: în cazul în care criza economică continuă să-și facă simțite efectele, statele din Balcani au o gamă redusă de instrumente pentru a reacționa, ceea ce poate cauza tulburări sociale (Grecia fiind cel mai bun exemplu în acest sens, dar trebuie să ținem cont că și în alte state din Balcani, precum Macedonia sau Serbia au avut loc proteste ample de stradă împotriva măsurilor de austeritate luate de către guvernele naționale sub presiunea organizațiilor internaționale).

Tulburările sociale pot fi apoi foarte ușor exploatare de către partidele extremiste sau populiste care pot incita la tensiuni inter-etnice. Faptul că în Grecia, în urma unor alegeri cu repetiție, un partid neonazist a pătruns în Parlament, iar în Serbia unul dintre cei mai cunoscuți lideri naționaliști a câștigat alegerile prezidențiale, iar partidul său

a intrat la guvernare, reprezintă două exemple care demonstrează puternica conexiune dintre criza economică și ascensiunea proiectelor naționaliste la putere.

Într-un context european mai larg, criza economică și financiară are cel puțin trei efecte negative asupra Balcanilor:

- ✓ în încercarea de a combate efectele crizei, majoritatea guvernelor din Balcani își vor redirecționa resursele și atenția către acest scop în defavoarea implementării reformelor necesare procesului de integrare;

- ✓ Uniunea Europeană va tinde să prevină integrarea unor noi membri, cu economii slab dezvoltate care nu vor fi capabile să respecte noile politici economice și financiare (pe care Uniunea Europeană le construiește la ora actuală) și să țină pasul cu statele dezvoltate;

- ✓ preocupate cu problemele economice, statele din Uniunea Europeană vor acorda mult mai puțină atenție procesului de lărgire, micșorând astfel șansele noilor candidate de a deveni membri cu drepturi depline într-un interval de timp cât mai scurt.

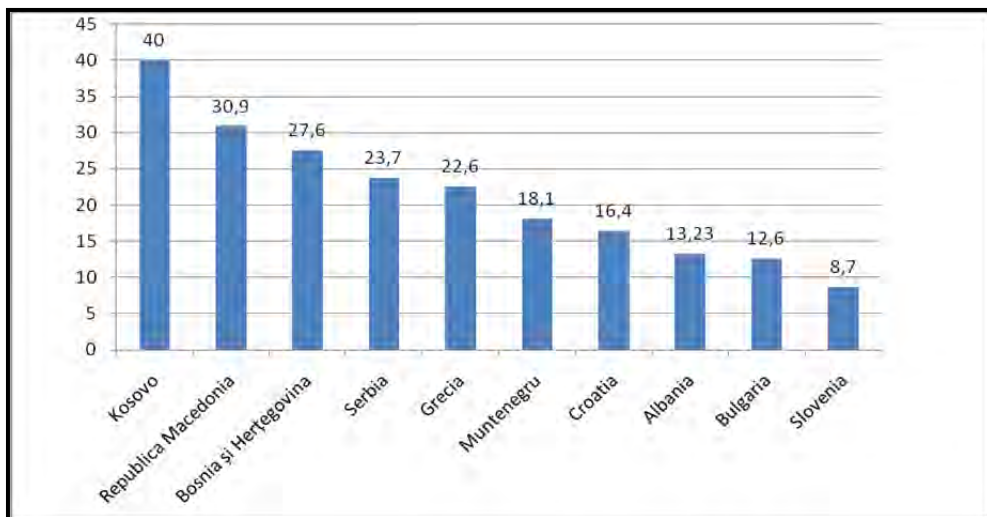
Parcursul statelor din Balcani, din punct de vedere economic este unul similar celui european. Se remarcă însă o întârziere în modul de manifestare a efectelor crizei în raport cu statele membre ale Uniunii Europene. Astfel, în timp ce pentru Europa de Vest, anul 2008 a fost cel mai dificil din punct de vedere economic, pentru statele din Balcani cel mai dificil an a fost 2009. Pe fondul unei reveniri a economiilor europene este de așteptat și o revenire a economiilor balcanice.

Nivelul șomajului, unul foarte ridicat în special în Balcanii de Vest, a crescut și mai mult în perioada de criză. Șomajul reprezintă astfel o provocare reală cu atât mai mult cu cât crearea locurilor de muncă în perioada următoare va fi un proces lent și dificil. Șomajul ridicat poate cauza tensiuni sociale, poate duce la o creștere a fenomenului infracționalității și poate crește anvergura economiei subterane; toate acestea concomitent cu o presiune tot mai ridicată asupra bugetelor publice.

De asemenea, remitențele primite de la cetățenii din străinătate sunt în scădere la nivelul tuturor statelor din Balcani, ceea ce reprezintă o reală problemă prin faptul că acestea constituiau un segment important din produsul intern brut. O soluție pentru redresarea acestei situații o poate constitui doar revenirea din punct de vedere economic a statelor

gazdă. În caz contrar, o posibilă reîntoarcere a cetățenilor din Balcani din statele Central și Vest Europene poate reprezenta o presiune în plus asupra bugetelor naționale.

Figura 1. Nivelul șomajului în statele din Balcani^[1] (în procente)



Deși cea mai mare parte a statelor din Balcani nu înregistrează valori ridicate ale datoriilor publice (Grecia fiind singura excepție în acest sens), o politică prudentă de cheltuire a banilor publici și de îndatorare este necesară pentru a nu scăpa situația de sub control și pentru a demonstra Uniunii Europene maturitatea acestor economii și capacitatea guvernelor de a gestiona chibzuit resursele.

În ceea ce privește exporturile către statele membre ale Uniunii Europene, principalii parteneri ai statelor din Balcani sunt Italia și Germania, o mai mică pondere având-o și Austria, Franța sau Spania. Dacă ne referim la comerțul cu statele din afara Uniunii Europene se remarcă intensele schimburi comerciale între statele din fosta Iugoslavie, la care se adaugă și Albania.

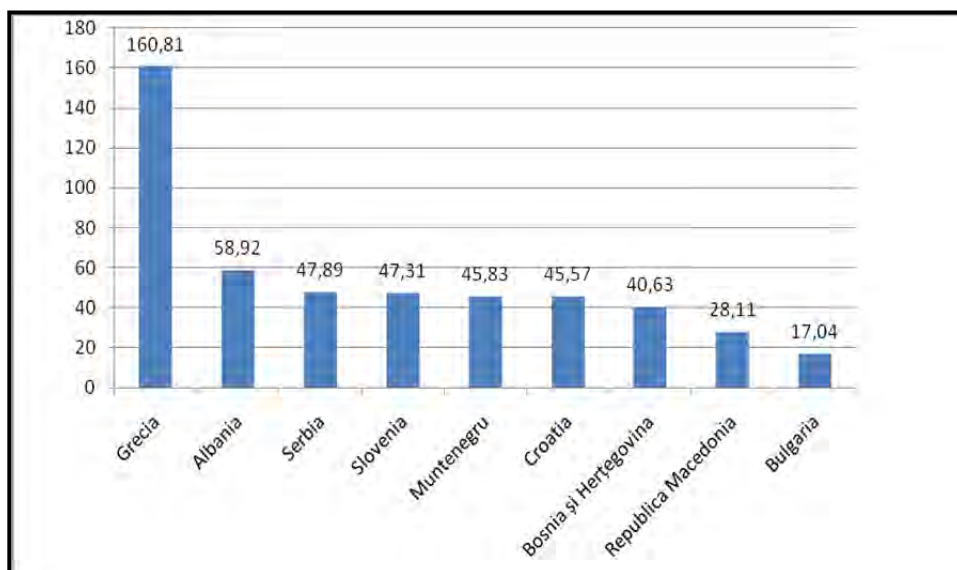
Din punct de vedere al produsului intern brut, perioada 2005-2007 a fost marcată de creșteri puternice (în medie de 6-7 procente), creșteri considerate normale în raport cu evoluția economică globală. Evoluția

[1] Date la nivelul anului 2011. În cazul Croației și Sloveniei datele aparțin Eurostat. În cazul celorlalte state datele provin de la Institutul Național de Statistică al fiecărui stat în parte.

ulterioară a PIB-urilor statelor din Balcani a fost marcată însă de scăderea puternică a acestui indicator urmând tendința generală a statelor europene, cele mai afectate fiind Croația, Bosnia și Herțegovina, Muntenegru și Bulgaria.

Anii 2010 și 2011 au marcat o stabilizare a nivelului produsului intern brut în majoritatea statelor din Balcani, existând perspective ca pe fondul măsurilor interne de austeritate și ca urmare a revenirii economice a principalilor parteneri comerciali situația acestui indicator să se îmbunătățească în anul următor.

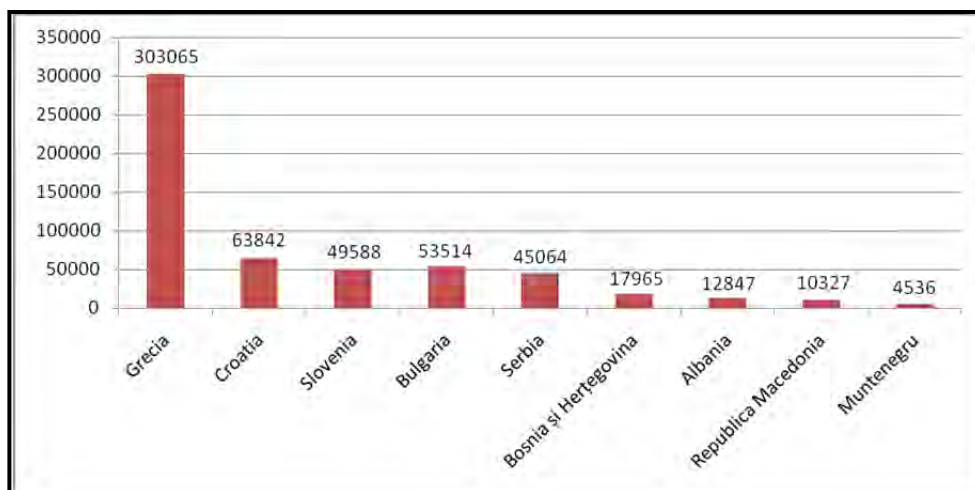
Figura 2. Nivelul datoriei publice ca procent din PIB în statele din Balcani^[1]



Creșterea produsului intern brut este foarte importantă dar există o serie de alți indicatori economici al căror aport este critic atunci când luăm în calcul implicațiile politice și sociale ale situației economice. Pentru cetățeni însă, creșterea produsului intern brut nu valorează foarte mult dacă nu este conjugată cu creșterea nivelului de trai și cu dezvoltarea de noi locuri de muncă. Faptul că statele din Balcanii de Vest se confruntau cu un nivel ridicat al șomajului încă dinainte de a izbucni criza economică face ca situația lor să fie alarmantă la ora actuală.

[1] Date la nivelul anului 2011. Sursa: Fondul Monetar Internațional.

**Figura 3. Valoarea nominală a PIB-ului
în statele din Balcani - 2011^[1]**



De exemplu, în anul 2009, rata șomajului atingea 47,5 procente în Kosovo, 42,7 procente în Bosnia și Herțegovina, 32,2 procente în Republica Macedonia și 17,4 procente în Serbia. Ca urmare a crizei economice și financiare, în toate aceste state, rata șomajului a continuat să se înrăutățească ajungând ca de exemplu, în anul 2011 în Serbia aceasta să ajungă la aproape 23,7 procente.

După ultimul deceniu al secolului trecut marcat în unele state de violente confruntări armate iar în altele de tranziția de la o economie centralizată la economia de piață, pentru statele din Balcani atragerea de investiții străine directe a reprezentat o necesitate în vederea reconstrucției și a dezvoltării economice. Investitorii străini nu au adus doar fonduri, ci au introdus noi reguli de conduită în mediul de afaceri și în interacțiunea cu instituțiile guvernamentale.

Prezența a tot mai multe companii străine provenind din spațiul Uniunii Europene, din Statele Unite ale Americii, din Federația Rusă sau din spațiul islamic, a demonstrat că imaginea Balcanilor drept zonă de conflict este într-o continuă schimbare. Cele mai atractive state din Balcani din punct de vedere al investițiilor străine erau în anul 2007 Bulgaria și Muntenegru. Pe măsură ce criza a început să se manifeste, majo-

[1] Sursa o reprezintă datele Băncii Mondiale și sunt exprimate în milioane de dolari americani.

ritatea statelor din această regiune au înregistrat scăderi semnificative ale investițiilor străine directe, Albania reușind să mențină un nivel constant al acestora, în timp ce Muntenegru a continuat să reprezinte un adevărat magnet pentru investitorii străini. În cazul Muntenegrului se remarcă prezența masivă a investitorilor ruși, atât în domeniul turismului cât și în domeniul imobiliar.

Concluzii

Având în vedere faptul că formularea și implementarea politicilor publice presupune acordarea unei atenții sporite eforturilor prin care se dorește o reducere cât mai semnificativă a decalajelor de natură socio-economică, se remarcă faptul că, în statele aparținând Balcanilor de Vest, implicarea activă a cetățenilor în procesul decizional rămâne una destul de redusă. Faptul că efectele crizei economice și financiare au fost resimțite în aceste state tocmai de acel segment al populației cu venituri reduse sau medii a creat o instabilitate de natură socială și politică ce s-a răsfrânt și asupra încrederii cetățenilor în eficacitatea deciziilor de redresare economică luate de clasa politică, sub atenta supraveghere a instituțiilor și organizațiilor internaționale ce s-au oferit să acorde asistență financiară, în schimbul unor măsuri de austeritate și de reformare, în special, a sectorului public. Pe fondul acestor evoluții îngrijorătoare, principalul risc ce continuă să amenințe stabilitatea regională este reprezentat atât de îndepărtarea tot mai puternică a cetățenilor (și, în special, a tinerilor) de mediul politic și de factorii de decizie, cât și de creșterea gradului de neîncredere în ceea ce privește funcționarea eficientă a instituțiilor statului.

Bibliografie

1. Bailly Antoine, Gibson Lay James (2004). *Applied Geography, A World Perspective*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht.
2. Bugajski Janusz (2010). *Regional Overview. Western Balkans Policy Review*, Washington.
3. Imbrescu Ion (2008). *Elemente de știința administrației: recte introducere în administrația publică*, Lumina Lex, București.
4. Lambru Mihaela (2006). *Politici publice și administrație*, Universitatea din București, București.
5. Martin Ron (2001). *Geography and Public Policy: The case of the missing agenda*, University of Cambridge, Cambridge.
6. Neagu Silviu (2009). *Introducere în geopolitică*, Editura Meteor Press, București.
7. Popescu Luminița Gabriela (2006). *Administrație și Politici Publice*, Editura Economică, București.
8. Profiroiu Alina, Popescu Irina (2005). *Bazele administrației publice*, Editura Economică, București.
9. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/02/index.htm> (pagina de internet oficială a Fondului Monetar Internațional, accesat în data de 15.11.2012).
10. <http://data.worldbank.org/indicator> (pagina de internet oficială a Băncii Mondiale, accesat în data de 15.11.2012).